

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:2600

av Annika Qarlsso (C)

Jämställdhet

Sammanfattning

I ett jämställt samhälle behandlas vi alla efter de individer vi är och inte efter vilket kön vi tillhör.

Kvinnor har sedan början av 70-talet haft en självklar plats på arbetsmarknaden. Flera politiska beslut har legat till grunden för deras intågande, varav flera initierade av centerpartistiska ministrar. Det var politiska beslut som gjorde det möjligt för kvinnor att lämna hemmet, börja förvärvsarbete och bli ekonomiskt självständiga.

Mycket har alltså gjorts men en hel del återstår innan vi kan kalla oss ett jämställt land. Fortfarande tjänar män 17 procent mer än kvinnor, de är i större utsträckning företagsledare, arbetar oftare heltid, är innehavare av fler styrelseposter samt tyngre uppdrag i näringslivet. Detta trots att kvinnor oftast har högre utbildning och är bättre meriterade än män. Kvinnor är istället överrepresenterade vad det gäller sjukskrivningar, deltidsarbete, uttag av föräldradagar och VAB-dagar. Kvinnor utsätts även i större utsträckning för våld – fysiskt, psykiskt och sexuellt. 17–20 kvinnor dödas varje år av män de har eller tidigare har haft nära relationer till.

Arbetet för kvinnors rättigheter måste bedrivas på bred front – såväl i inrikespolitiken som i utrikespolitiken. Det är viktigt att det fortsatta reformarbetet tar avstamp i liberala och frihetliga lösningar som respekterar människans självbestämmande, valfrihet och frihet. Våra gemensamma system måste vara så uppbyggda att flickor och pojkar, kvinnor och män, har samma möjligheter.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Förslag till riksdagsbeslut.....	2
Motivering	4
Kvinnors företagande.....	4
Våld i nära relationer	5
Ojämsställdhet kostar	7
Familjepolitik.....	8
Föräldraförsäkring.....	8
Översyn av underhållsstöd och underhållsbidrag	9
Utred dagens faderskapspresumtion	10
Översyn av kvalitén i gode mäns uppdrag	11

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fortsätta erbjuda valfrihet i välfärden, vilket ger människor rätt att själva välja vård, skola och omsorg samt innebär ökade möjligheter för fler kvinnor att starta företag och välja mellan fler arbetsgivare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kriterierna för de generella företagsstöden bör ses över av regeringen för att främja såväl kvinnors som mäns företagande på lika villkor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kvinnor som utsatts för våld i nära relationer ska säkerställas en fungerande utslussning efter att ha befunnit sig i skyddat boende eller liknande verksamhet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mansjourer, skyddade boenden och liknande verksamheter för män som utsatts för våld i nära relationer.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att vårdgivare bör skapa rutiner för att vid vårdmöten ställa frågor om våld till både kvinnor och män för att tidigt upptäcka våldsutsatthet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rättsväsendet och psykiatrin bör använda evidensbaserade och välbeprövade riskbedömningsinstrument för att bedöma risken för framtida våld i nära relationer.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rutinerna vid risk- och hotanalyser som görs hos polisen vid anmälan om våld i nära relationer, följt av handlingsplaner och stöd, ska ses över.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska bli lättare att få byta identitet när det finns ett allvarligt och långvarigt hot mot hälsa och liv i en nära relation.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att nolltolerans mot våld i nära relationer – där kvinnor ofta är offer – ska gälla alla som bor i Sverige, även personer i anknytningsrelationer med tillfälligt uppehållstillstånd.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bättre samordning mellan ansvariga myndigheter – ett aktivt samarbete mellan länsstyrelser, Migrationsverket, kommuner, landsting och kvinnojourer.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en genomgripande utredning som behandlar och belyser statens, näringslivets, samhällets och individens totala kostnader för ojämställdhet, relaterade till de mål för jämställdhetspolitiken som riksdagen antagit.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhetsbonus.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra det möjligt att överlåta en del av föräldrapenningdagarna till ytterligare två närstående vuxna.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av föräldraförsäkringen utifrån hur regelverket kan bli mer flexibelt och passa föräldrar som driver egna företag.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över förutsättningarna för att döpa om lägstanivådagarna till garantidagar som får fördelas över hela föräldraledigheten.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av underhållsstödet och underhållsbidraget.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att låta utreda dagens faderskapspresumtion för att likställa samboskap med giftermål.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att genomföra en översyn av kvaliteten i gode mäns uppdrag.

Kvinnors företagande

När kvinnor kom ut på arbetsmarknaden under 70-talet blev de ofta hänvisade till yrken inom offentlig sektor, för det var där behoven var som störst under välfärdens framväxt. Detta resulterade i många deltidstjänster och lägre löner på grund av utebliven konkurrens bland arbetsgivarna. I takt med att offentlig sektor öppnats upp för privata aktörer har det nu blivit möjligt för anställda inom kvinnodominerade sektorer att välja bland en mångfald av arbetsgivare. Det innebär ökad konkurrens om arbetskraft, vilket ger vårdpersonal och andra offentligt anställda möjlighet att driva upp sina löner samt förbättra sin arbetsmiljö. Något som visas av SCB:s siffror. Inom hälso- och sjukvård låg lönenivån 6 procent högre i privata företag jämfört med offentlig sektor. Inom omsorgsbranschen var de privatanställdas löner 1,7 procent högre.

Fri etableringsrätt och valfrihetssystem inom offentlig sektor främjar även kvinnors företagande. Sex av tio företag inom vård och omsorg drivs av kvinnor, vilket motsvarar mer än dubbelt så hög andel jämfört med övriga Företagarsverige. Sju av tio nystartade vård- och omsorgsföretag har kvinnor i ledningen. Fyra av tio av Vårdföretagarnas medlemsföretag har en kvinna som vd, i hela Sverige är den andelen endast tolv procent. Genom att underlätta för kvinnor att starta och driva företag kan fler affärsidéer tas tillvara, fler komma i arbete och tillväxten öka i hela landet. Om lika många kvinnor som män skulle starta och driva företag skulle det innebära 75 000 nya företag i Sverige.

Inom RUT (hushållsnära tjänster) stod kvinnors företagande, enligt SCB för, 59 procent, totalt 950 personer. Införandet av RUT har också lett till att svarta arbeten i en kvinnodominerande arbetssektor blivit vita. Det har även gett många kvinnor, vilka fortfarande är de som står för majoriteten av det obetalda hemarbetet mer tid över till annat. Den nya regeringen, som utger sig för att vara feministiskt, vill nu begränsa kvinnors företagande genom att halvera RUT-avdraget. Samtidigt väljer regeringen att låta ROT-avdraget vara, vilket gynnar den mansdominerande byggbranschen. RUT-avdraget ska inte heller gälla städning av pooler men det finns inga restriktioner för ROT-företag som vill bygga poolen. Förslaget är ett hårt slag mot kvinnors företagande och jämställdhet på arbetsmarknaden. Vi måste fortsätta förbättra förutsättningarna för kvinnliga företagare, inte försämra. Därför bör kriterierna för de generella företagsstöden ses över av regeringen för att främja såväl kvinnors som mäns företagande på lika villkor.

Våld i nära relationer

Människors lika rätt och värde är en grundläggande värdering i ett parti där respekten för varje enskild individ står i centrum. Att leva i frihet från hot och våld borde vara en självklarhet. Men så är det inte för alla. Våld i nära relationer kan se olika ut. Stalkning, förföljelse, hedersrelaterat våld och förtryck, mäns våld mot kvinnor, våld i samkönade relationer är några exempel. En man kan drabbas på samma sätt som en kvinna. Det är dock betydligt vanligare att kvinnor drabbas av allvarligt våld av en man i en nära relation. Mäns våld mot kvinnor har varit en prioriterad fråga under alliansens tid i regeringen och sedan 2007 har kommunerna en lagstadgad skyldighet att ge våldsutsatta kvinnor stöd och skydd.

Alla former av våld i nära relationer måste bekämpas och stöd ges till dem som drabbats så att fler kan komma vidare till ett liv i frihet så snart som möjligt. Det är därför av största betydelse att personer, både män och kvinnor som utsatts för våld i nära relationer får stöd av samhället genom tillgång till kvinno- och mansjourer, skyddat boende och andra liknande verksamheter. De skyddade boendena måste i första hand bereda plats åt de personer som är i akut behov av dem.

Ett stort problem för kvinnojourerna har emellertid varit bristen på bostäder vilket har lett till att utslussningen från det skyddande boendet försvårats. Många blir kvar på boendet eftersom de inte har någonstans att ta vägen, det samtidigt som mer akuta fall inte får plats. Det problematiska läget för kvinnojourerna och deras arbete gör att vi behöver se över situationen för de kvinnor och barn, vilka främst drabbas, så de på bästa sätt kan ta sig vidare i livet med samhällets stöd efter att ha befunnit sig på skyddat boende eller liknande verksamhet.

Den som har drabbats av våld i en nära relation ska inte heller behöva vara brottsoffer för resten av livet. Förutom fysiska skador så är den psykiska ohälsan anledning till många och långa sjukskrivningar. För många kvinnor så finns psykisk och fysisk ohälsa dokumenterad i vården utan att man förstått eller lyckats komma åt grundproblemet. Det är därför viktigt att hälso- och sjukvården blir bättre på att upptäcka, bemöta och ge stöd till dem som drabbas. Vårdgivare måste skapa rutiner vid vårdmöten för att det ställs frågor om våld till både kvinnor och män, för att tidigt upptäcka våldsutsatthet. Nationellt centrum för kvinnofrid är ett kunskaps- och resurscentrum vid Uppsala universitet som arbetar på regeringens uppdrag. De har bland annat vidareutvecklat metoder och utbildningsmaterial för att inkludera frågor om våld inom hälso- och

sjukvården. Det finns redan många som implementerat frågor om våld i sina rutiner men det måste omfatta alla verksamheter. Psykiatrin bör även använda sig av evidensbaserade och välbeprövade riskbedömningsinstrument för att bedöma risken för framtida våld i nära relationer.

Det är viktigt med rätt stöd för dem som drabbas av brott. Det handlar om professionellt utförda hot- och riskbedömningar vid polisen följt av handlingsplaner. Stöd, såväl praktiskt och ekonomiskt för att kunna gå vidare och skydd när så bedöms nödvändigt. Vi ser även ett behov av att lättare få byta identitet. Vissa fall av våld i en nära relation leder till att offrens liv begränsas kraftigt. Skyddad identitet och kvarskrivning är en hjälp på kort sikt, men i förlängningen är det ett mycket svårt sätt att leva ett normalt liv på. Allt från skolgång och sjukvårdsbesök till idrottsaktiviteter försvåras när man inte kan använda sin identitet. Att byta identitet är en påfrestande process som innebär en total brytning med det tidigare livet, men har fördelen att det ger en möjlighet att börja om livet och sedan kunna leva ett tämligen normalt liv utan ständig rädsla.

En av de mest utsatta grupperna är de kvinnor som utsätts för våld efter att de har beviljats uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning. Enligt uppgift från svenska kvinnojourer möter de varje år uppskattningsvis 500 kvinnor som utsätts för så kallad fruimport. En stor del av dessa kvinnor kommer till Sverige efter så kallad ”snabbanknytning”, det vill säga efter att ha känt mannen under en mycket kort tid, eller endast via kontakt på internet. Det finns fall där svenska män har satt i system att ”importera” en kvinna, för att inom två år byta till en ny kvinna. Många av kvinnorna har också med sig ett eller flera barn som i sin tur riskerar att hamna i stor utsatthet. Den så kallade tvåårsregeln vid anknytningsförhållanden i utlänningslagen föranleder till att just många utländska kvinnor pressas att stanna kvar i en relation där misshandel förekommer. Väljer de att bryta sig ur relationen innan den tvååriga provotiden utgått, kan de bli utvisade ur Sverige. I utlänningslagen står, att om ett anknytningsförhållande brustit på grund av våld i relationen kan utlännningen få stanna kvar i Sverige. Men idag måste kvinnan kunna bevisa upprepat och grovt våld för att få möjlighet att stanna i Sverige om anknytningen bryts.

I Sverige har vi i teorin en nolltolerans mot våld vad gäller svenska kvinnor och kvinnor som har permanent uppehållstillstånd i Sverige, men en helt annan standard när det gäller kvinnor som kommer hit via anknytning under tillfälligt uppehållstillstånd. Vi lär ut att gå vid första slaget. Kvinnor som har beviljats uppehållstillstånd i Sverige på

grund av anknytning har inte samma möjlighet, vilket givetvis är oacceptabelt.

Nolltolerans ska gälla även för dem.

Insatser från samhällets sida, för att ingen av de berörda parterna utsätts för övergrepp, kan och bör utvecklas. Bättre samordning mellan myndigheter, såsom länsstyrelser, Migrationsverket, polisen, kommuner, landsting och kvinnojourer spelar en viktig roll. Bättre information, både innan kvinnorna kommer till Sverige och när de kommer hit, kan också bidra till att minimera risken för eventuell utsatthet.

Ojämsällldhet kostar

Ojämsällldhet finns i alla delar av samhället. De kostnader och den outnyttjade potential som är relaterade till ojämsällldheten är inte belagda. Bara vad det gäller ett av riksdagens och regeringens fyra jämsällldhetsmål finns det beräkningar på kostnader. Det handlar om kostnader för våld mot kvinnor. I en rapport från Socialstyrelsen år 2006 (Kostnader för mäns våld mot kvinnor – en samhällsekonomisk analys) uppskattas kostnaderna för våld mot kvinnor i nära relationer till omkring 2,7–3,3 miljarder kronor per år. Ett område där det saknas beräkningar är det obetalda arbetet. En av de få kostnadsberäkningar som finns på det ojämmt fördelade hem- och omsorgsarbetet visar att kvinnor under ett år bara i Botkyrka kommun utför motsvarande 100 miljoner kronor mer i arbete än män i hemtjänsten i form av anhörigvård.

Kostnaderna för ett jämsällldt samhälle är fortfarande i stort sett en vit fläck på både forskarnas och politikernas karta. För att snabbare kunna åstadkomma förändringar är det viktigt att frågan får en grundlig belysning ur ett nationalekonomiskt perspektiv. Politiken behöver oberoende siffror på vad ojämsällldheten kostar för staten, samhället och för individen. Med en sådan rapport får vi underlag för att, förutom den mänskliga aspekten, också visa på att det även kan vara ekonomiskt motiverat att göra något åt ojämsällldheten. Utredningen bör relateras till de mål för jämsällldhetspolitiken som riksdagen antagit.

1. En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
2. Ekonomisk jämsällldhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
3. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

4. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Familjepolitik

Föräldraförsäkring

En orsak till kvinnors eftersatthet på arbetsmarknaden är det ojämna uttaget av föräldradagar. Trots att pappornas uttag av föräldraledighet har ökat årligen de senaste femton åren, tar de bara ut knappt 25 procent av dagarna. När det gäller den tillfälliga föräldrapenningen för vård av sjukt barn (de så kallade VAB-dagarna) står männen för drygt 30 procent av samtliga uttagna dagar. Resultatet av det ojämlika uttaget av föräldraledighet och VAB får långtgående konsekvenser på kvinnors löner och pensioner. Bland dagens pensionärer är det mer än fyra gånger fler kvinnor än män som får garantipension. Kvinnors frånvaro från arbetsmarknaden till följd av lång föräldraledighet ökar även risken för ohälsa och sjukskrivning.

Ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen är på så sätt mycket angeläget både utifrån ett samhällsekonomiskt och ett individuellt perspektiv. En ekonomisk drivkraft för ett mer jämställt familjeliv är en förstärkt jämställdhetsbonus. Ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen ger i förlängningen även ett mer jämställt uttag av VAB-dagarna, vilket skulle underlätta för fler kvinnor att arbeta heltid under småbarnsåren, vilket är en utmaning för många idag.

Föräldraförsäkringen är i behov av att bli mer flexibel för att ge fler möjligheter för familjer att hitta lösningar som passar just dem. Det bör därför bli möjligt att överlåta en del av föräldradagarna till två närstående personer. Familjer ser idag väldigt olika ut och vi måste öppna upp för människor att lättare få ihop sin vardag. För till exempel ensamstående föräldrar kan det underlätta att kunna överlåta föräldradagar på mor- eller farföräldrarna till barnet. I andra familjer kan det finnas en ny partner eller bonusförälder och i hbtq-familjer kan finnas fler än två vuxna som står nära barnet.

Det finns även ett behov av att skapa enklare regler för föräldrar som driver företag. Företagare som får barn upplever idag ofta systemet kring föräldraförsäkringen som stelbent, där det är svårt att blanda deltidsarbete med föräldraledighet. Som det är idag är föräldraförsäkringen mindre lämpad för föräldrar med företag t.ex. gällande hur man beräknar sjukpenninggrundande inkomst, möjligheten att överlåta VAB-dagar och föräldradagar (garantidagar och lägstanivådagar). Det finns därför ett behov av större flexibilitet och enklare regler för föräldrar som driver företag. En modern

föräldraförsäkring måste vara anpassad så att även den som driver eget ska kunna få ihop vardagspusslet. Därför behövs en översyn av föräldraförsäkringen utifrån hur regelverket kan bli mer flexibelt och passa föräldrar som driver egna företag.

Lägstanivådagarna bör döpas om till garantidagar och kunna fördelas över hela föräldraledigheten. Detta för att motivera fler pappor att vara hemma längre med sina barn. Idag betalas föräldrapenning ut i 480 dagar (cirka 16 månader) för ett barn. I 390 dagar grundas ersättningen på den inkomst man har (dagar på sjukpenningnivå). De övriga 90 dagarna är ersättningen 180 kronor per dag (dagar på lägstanivå).

De första 180 dagarna som tas ut för barnet måste vara dagar på sjukpenningnivå. Om ni är två föräldrar är det ert gemensamma uttag av dagar på sjukpenningnivå för barnet som räknas. När ni har tagit ut 180 dagar på sjukpenningnivå kan ni börja ta ut dagar på lägstanivå också.

Det är oftast mammor/kvinnor som tar ut den första delen av föräldraförsäkringen med SGI-dagar, och om det bara finns garantidagar kvar till andra vårdnadshavaren minskar chansen till uttag. Få föräldrar har råd att leva på garantidagar, vilket gör möjligheten att blanda garantidagar och SGI-dagar fördelaktig och något som främjar jämställdhet. Därför bör lägstanivådagarna döpas om till garantidagar och kunna fördelas över hela föräldraledigheten. Förutsättningarna för detta bör ses över.

Översyn av underhållsstöd och underhållsbidrag

Om den av föräldrarna som ska betala underhållsbidrag till barnet inte betalar något, betalar mindre än 1 273 kronor per månad eller på annat sätt inte ser till att barnet får motsvarande underhåll, så kan den förälder som bor med barnet ansöka om underhållsstöd hos Försäkringskassan. Anledningen till att ett barn kan behöva underhållsstöd kan exempelvis vara att föräldrarna inte kommit överens om något underhållsbidrag eller att underhållet inte betalas i tid.

Ofta bor barnen hos mamman som således oftast är den part som har högst omkostnader. Eftersom kvinnor redan har generellt lägre inkomst än män slår således det extra hårt mot dessa ensamstående mammor. De familjer som levde länge på försörjningsstöd kunde förut få en ”fritidspeng” på 3 000 kronor. Den nya regeringen föreslår 300 kr i höjt underhållsstöd och 100 kr till kultur. Fritidspengen var riktad direkt till barnen och även om underhållsstödet höjs finns det familjer som lever tillsammans och som lever på försörjningsstöd. De får i så fall inte något eftersom de

skulle ha fått fritidspengen. Det blir svårare för föräldrarna att planera sin ekonomi långsiktigt. Problemen idag är dels att underhållsstödet inte har räknats upp på många år, dels att många föräldrar inte tar ekonomiskt ansvar för sina barn, trots att de faktiskt har de ekonomiska resurserna. Det behövs därför en översyn av regelverket kring underhållsstöd och underhållsbidrag, samt ensamstående familjers totala ekonomi.

Utred dagens faderskapspresumtion

Olika typer av familjekonstellationer blir allt vanligare – men politiken som skall garantera barnets rättigheter hänger inte alltid med. När ett gift par får barn blir maken i äktenskapet automatiskt ansedd som pappa till barnet. Det kallas för faderskapspresumtion. När ett sambopar får barn krävs däremot en registrering av faderskapet, vilket idag inte kan godkännas av socialnämnden förrän barnet är fött. Inte heller när en kvinna i ett samkönat par får barn genom assisterad befruktning kan hennes maka, registrerade partner eller sambo, bli förälder i lagens mening innan föräldraskapet fastställts.

Kommuner har en skyldighet att erbjuda tid för faderskapsbekräftelse inom en rimlig tidsram. Trots detta är väntetiden i vissa kommuner mycket lång. Utan bekräftelse av faderskap eller föräldraskap har man inga rättigheter som förälder och kan t.ex. inte begära föräldrapenning, inte heller delad vårdnad vid eventuell separation. Att föräldraskapet blir formellt fastställt i ett tidigt skede har betydelse också för barnets rättigheter, t.ex. ifråga om underhåll och arv. Det är angeläget att arbeta för ett förenklat förfarande för anmälan av föräldraskap, och även se över möjligheten att göra faderskapsbekräftelse innan ett barn är fött. Reglerna för fastställande av föräldraskap till barn som tillkommit efter svensk givarinsemination ska inte skilja på om föräldraparet är två kvinnor eller man/kvinna. Vi ska bejaka möjligheten för människor, oavsett till exempel sexualitet, att bli föräldrar och sträva efter en modernare familjelagstiftning där alla människor är lika mycket värda.

Barnets rätt till båda vårdnadshavarna, till att få kännedom om föräldrar och kännedom om släktskap står inskrivet i FN:s konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen ska konventionsstaterna göra sitt bästa för att säkerställa erkännande av principen att båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Enligt konventionen har föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare, huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa skall för dem komma i främsta rummet. Lika lite som jämställdhet enbart är en kvinnofråga, är familjebildning enbart en mödrafråga. Båda vårdnadshavare måste ses

som likvärdiga från första stund. Detta behöver förtydligas speciellt då det är ett problem för samkönade föräldrar. Därför behöver dagens faderskapspresumtion ska utredas för att likställa samboskap med giftermål.

Översyn av kvalitén i gode mäns uppdrag

Överförmyndarverksamheten är en del av det mest grundläggande rättsskydd som samhället tillhandhåller för de i samhället mest utsatta. Skyddsobjekten är framför allt barn, människor med fysiska eller psykiska funktionshinder och äldre med nedsatt beslutsförmåga på grund av ålder eller sjukdom. Utgångspunkten är att ingen av skyddsobjekten kan företräda sig själva och de har därför en ställföreträdare i form av god man, förvaltare eller förmyndare. I kommunallagen föreskrivs endast tre obligatoriska nämnder i varje kommun, överförmyndarnämnden, kommunstyrelsen och valnämnden. Med andra ord är överförmyndarverksamheten en mycket viktig funktion.

Överförmyndarverksamhetens roll är att bistå vid rekrytering och att utöva tillsyn över gode män, förvaltare och förmyndare. Skyddsobjekten eller de personer som är i behov av förvaltare, gode män eller förmyndare har blivit fler. Det är förutom att antalet dementa åldringar ökar på grund av att livslängden ökar även personer som genom att psykiatrireformen stängde vårdinrättningar nu finns ute i samhället och behöver hjälp och stöd. Ensamkommande flyktingbarn är också en grupp som bidragit till att fler behöver stöd och hjälp. Med detta följer att man ställer oerhörda krav på dem som är gode män, förvaltare eller förmyndare. De ska förutom att kunna sköta ekonomin, förstå sjukdomstillstånd och hur personen påverkas, hjälpa ungdomar som på olika sätt bär med sig traumatiska upplevelser och lotsa dem rätt i skola och in i vuxenlivet, bemöta anhöriga och ha kontakt med myndigheter.

Det är tingsrätten som beslutar om någon ska få hjälp av god man eller förvaltare.

Överförmyndarverksamheten står under tillsyn av kommunrevisionen, länsstyrelsen och Justitieombudsmannen. Riksrevisionen har granskat länsstyrelsernas tillsyn.

De personer som behöver skydd från överförmyndarverksamheten är ingen stark grupp som opinionsbildar eller demonstrerar för sin rätt. Men de är oerhört beroende av att de får hjälp av seriösa personer. Här spelar ersättningen till dem en stor roll i rekryteringen och det är därför viktigt att genomföra en översyn kring regelverken för Gode mans arvoden. I dag är uppdraget att betrakta som ideellt då ersättningen är mycket blygsam, ca 10 000 kr/år. Det bör ses över hur arvodet kan utformas, i syfte att kunna genomföra hållbara rekryteringar. Dessutom bör betalningsansvaret för den som påtvingats

förvaltare att betala förvaltarens arvode ses över. Dessutom behövs bättre utbildning av gode män, förvaltare och förmyndare. Dessutom behövs bättre utbildning av gode män, förvaltare och förmyndare. Tillsynen av hur uppdraget sköts när det gäller ”sörja för person och bevaka rätt” vilket inte sker via bokslut som den ekonomiska delen. Tillgång till juridisk kompetens när ärenden bereds och som stöd till gode män, förvaltare och förmyndare är också viktig för att säkerställa kvaliteten i verksamheten. Dessutom ska det finnas en nämnd som ansvarar för verksamheten och inte en ensam förmyndare. I en del ärenden med motstridiga viljor så är nämnden närmast att likna vid en domstol som med stöd av lag och förordningar skall lösa tvisten. Rättssäkerheten skulle bli bättre med en nämnd än om ärendet skall avgöras av en ensam överförmyndare.

Det saknas vidare en samlande statlig myndighet (jämför Skolverkets roll i förhållande till skolan eller socialstyrelsen beträffande vården) med uppgift att utöva tillsyn och medverka till utveckling av verksamheten. Det saknas också en samlad nationell statistik över verksamhetens omfattning. Överslagsmässigt kan den samlade förmögenheten hos huvudmännen röra sig om i storleksordningen 45–50 miljarder. Antalet huvudmän brukar beräknas till cirka en procent av befolkningen. En utredning bör genomföras som bland annat har till uppgift att se över den nationella statistikinsamlingen av verksamheten och lämpligt huvudmannskapet för verksamheten.

Ett sätt att skapa större rättssäkerhet skulle kunna vara att se över förutsättningarna att istället för en ensam överförmyndare ha en nämnd som beslutar.

Annika Carlsson (C)